

Absolvent TUL se podílel na natáčení oscarového filmu

5.12.2022 - Adam Pluhař | Technická univerzita v Liberci

Co patří k největšímu filmařskému klišé z doby druhé světové války? U jaké české ruiny se filmaři nejčastěji střídají? A kde potkal herečku Scarlett Johansson? I to Pavel Kmoch popisoval studentům Katedry historie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TUL, kterou sám vystudoval. Jeho přednáška byla součástí tří denního semináře Děti a mládež za okupace. T-UNI Pavel Kmoch poskytl rozhovor.

Jak jste se k práci poradce filmařů dostal?

Popravdě složitě a trvalo to relativně dlouho. Ještě než jsem vystudoval historii, sbíral jsem vše, co souviselo s vojenstvím. Zajímal jsem se o uniformologii a sháněl jsem literaturu. Tyto věci se většinou na škole nedozvíte a historiků, kteří by se tím detailně zabývali, tolik není. No a nějaké kostymérky sháněly historické reálie pro film a někdo jim dal na mě kontakt. Telefonátů začalo postupem času přibývat. Teď už u produkčních společností asi nějaké jméno mám.

Spolupráce mezi česko-zélandským štábem vynesla filmu Králíček Jojo šest nominací na Oscara, z toho byla jedna proměněna za adaptovaný scénář. Můžete se pyšnit tím, že jste se podílel na filmu, který získal Oskara. Jaké je vidět své jméno v titulcích?

Z toho mám samozřejmě radost, je to zadostiučinění. Zvláště, když je to film dobrý. Naštěstí těch, pod které bych se styděl podepsat, tolik není.

Dohlížíte na to, aby ve filmu vše odpovídalo realitě vždy osobně?

Ne pokaždé jsem na place. V těchto případech dělávám přípravy po mailech, posílám fotky, radím online. Pak ale bohužel neohlídám, co případně filmaři pomotají.

To ale nebyl případ Králíčka Jojo, že?

To v žádném případě. To byl maraton. Bylo to čistých jedenadvacet natáčecích dní a troufám si tvrdit, že po vojenské stránce je tam všechno správně. Dohlížel jsem například na hromadné bojové scény, kde byly uniformy. Pokud si ale Jojo povídal například s židovskou dívkou a byl v uniformě Hitlerjugend, nebyla má přítomnost zapotřebí. Uniforma byla schválená a u podobných komorních scén bývá na místě jen velmi malý štáb.

Namátkou, co může být ve válečném filmu z historického hlediska špatně?

Je to tisíc a jedna věc. Zásadní chyby nacházím už při čtení scénáře. Jedním z největších klišé je, že filmaři chtějí mít gestapáky v kožených kabátech, nejlépe se psem. Gestapo ale byla tajná policie a chodilo v běžném civilním oblečení. Filmaři se také snaží zobrazovat příslušníky SS i tam, kde prokazatelně nebyli. V připravovaném filmu Bratři o bratrech Mašínech jsem teď štáb upozorňoval na to, že na kobyliště střelnici nepopravovali esesáci, ale střílela policie. Z poprav jsou protokoly. Důležité je také přiřazovat správné uniformy nebo techniku k rokům, ve kterých se děj odehrává. V průběhu války se vše mění. Typickým příkladem jsou auta. Monopol tu na válečná i civilní auta má několik málo lidí. A ti filmařům, kteří se v tom většinou nevyznají, nabízejí vozy, které zobrazované době neodpovídají. Třeba pro rok 1945 jim dají německé vozidlo v šedé barvě, v té době už ale byla maskovací barvou žlutá, případně byly vozy maskované, tedy flekaté. Obráceně to nemůže být už

vůbec.

Dají si filmaři vždy říct?

Záleží na tom, co režisér nebo scénárista považují za důležité. Když se točil *Anthropoid*, některé věci tam nejsou podle reality, ale byl to filmařský záměr. Režiséra Seana Ellise jsme na to upozorňovali – já jako vojenský poradce, kolega jako historický. Sean to ale chtěl natočit i s těmi chybami, protože potřeboval, aby to mělo spád a věděl, že by bez toho film dobře nefungoval. Ostatně, miluje *Sequensův* film *Atentát*, kde ty chyby jsou také. Spousta historiků nám za to spílá, co jsme to dopustili. Ale my tam nejsme od toho, abychom filmařům něco zakázali. Naším úkolem je poradit a na filmařích je, jak se rozhodnou, protože jsou to jejich peníze a film.

Hranolky a druhá světová válka

Zažíváte situace, s nimiž si po odborné stránce hned nevíte rady?

Někdy se to stane. Při spolupráci na filmu *T 34* jsem musel vyřešit otázku, jestli mohl dostat zajatý sovětský důstojník v koncentráku od německého důstojníka, se kterým se znal z fronty, k večeři steak s hranolky. To jsem opravdu nevěděl. Ale zjistil jsem, že hranolky jsou produktem konce 19. století, takže je jíst opravdu mohl. Když jsme u toho jídla, Taika Waitiki se mě u Králíčka Jojo ptal, co by bylo v německém koloniálu na konci války za potraviny. Měl představu pověšených vepřových kýt a podobně. To už ale bylo vše na příděly a jídla moc nebylo. Volně se prodávaly jen levné potraviny, které dokázaly zasytit. Třeba zelí nebo lilky.

Králíček Jojo se natáčel u nás. Kde všude?

Bojové scény se natáčely například v Žatci na náměstí, využily se ale i uličky s polorozpadlými domy. Kulisy pro bojové scény poskytl také bývalý cukrovar Lenešice u Loun. Těch ruin už využilo mnoho štábů. Když chcete udělat pouliční boj a mít tam opravdu rozbité město, tak tohle je už dnes jediná šance. Až si někdy říkám, kde budou filmaři točit, až ty Lenešice spadnou, nebo je už někdo přikáže strhnout.

Jaké bylo natáčení se slavným režisérem a jinými hvězdami?

Přiznám se, že nejsem moc filmový konzument, takže já ty slavné lidi většinou neznám. Když jsem řekl dceři, že budu spolupracovat na filmu, který natáčí nějaký Waititi, měla oči navrch hlavy. On točil nějaké *Marvelovky* a mladí ho znají. To, jak to mám s těmi slavnými, ilustruje příhoda z natáčení Králíčka Jojo. Do cesty se mi připletla nějaká ženská na kole, tak jsem jí nevrle něco řekl a pak jsem se dozvěděl, že to byla Scarlett Johansson. Znal jsem jen to jméno, ale nevěděl jsem, jak vypadá. Je hezká, ale na ulici byste si jí možná ani nevšiml. Jinak režisér Taika byl velmi vnímavý a pohodový. Nebyl tam žádný zbytečný stres.

Některé scény z Králíčka působí jako parodie, jiné jako totální drama. Jaký jste měl z natáčení pocit?

No, popravdě jsem nevěděl, co z toho vzejde, jak se co sestríhá. Takže jsem byl velmi příjemně překvapený z vyznění filmu. Čekal jsem opravdu parodii, ale u Králíčka zjistíte, že se zkrátka smějete, protože je to vtipné a pak už se nesmějete, protože to přechází do té tragédie. Vyznění filmu je podle mě výborné. To, co chtěl Taika ukázat, tu zaslepenou nacistickou ideologii, se mu povedlo naprosto výborně. A za válečnými scénami si naprosto stojím, protože jsme je dělali s obvyklou partou z klubů vojenské historie. Možná mě jen mrzí, že tam z natočených válečných scén zůstalo velmi malé procento. Ale asi by to už narušilo děj, který je klíčový.

»Počítačové efekty válečným filmům často uškodí«

Na jaký film, na němž jste spolupracoval, jste nejvíc pyšný?

Jsem hrdý na každý film, kterému po záběrové stránce není co vytknout, a který má co říci. Je pravda, že Jojo byl asi nejchytřejší film, na kterém jsem dělal, protože to není film prvoplánový. Pak jsem také hodně hrdý na 1864. Je to osmidílný seriál o prusko-dánské válce z roku 1864. Ten film je jednak vizuálně bezvadný – šetřilo se na počítačových efektech a naopak se nešetřilo na lidech. Jednak má i tento film spoustu výborných myšlenek.

Před více než rokem herec Alec Baldwin omylem zastřelil kameramanku při natáčení westernu. Myslíte, že v rámci bezpečnosti bude tendence opravdové zbraně do filmu nedávat?

Tyto tendence se už objevují. Na jaře jsem dělal přípravy na film Vůdce a svůdce, který se točil celý na Slovensku. Ptal jsem se, odkud mají zbrojře. Necháпали, jakého zbrojře. Tam totiž byly všechny zbraně gumové. Tedy ani žádné zbraně se zavařenými hlavními. Možná se dočkáme doby, kdy budou muset zbrojři zavřít krám, protože je nikdo nebude chtít. Všechno bude gumové a všude se budou malovat plamínky v počítači. Už dnes se u spousty filmů dodělávají výbuchy, střelba, letadla nebo tanky v postprodukci. Filmu to ale uškodí, protože to je poznat.

Se svojí přednáškou jste na Katedře historie FP TUL vystoupil v rámci semináře Děti a mládež za okupace, kam tematicky spadá i film Králíček Jojo. Jedním z příspěvků byly třeba i Liberecké děti, mládež a konečné řešení židovské otázky nebo diskuse s Michaelou Vidlákovou, ženou, jež přežila holocaust. Vidíte v takových seminářích pro studenty smysl?

Rozhodně. Jako regionalistu mě zajímají osudy těch malých lidí, s nimiž válka zametla, a oni vůbec neměli šanci proti tomu něco dělat. A to jak na straně vítězné, tak i poražené. Protože válka se skládá z osudů jednotlivých lidí. Chtěl bych, aby si to uvědomili i studenti. Jinými slovy, že se dá najít spousta zajímavých témat i v lokálním měřítku. Na příběhu Králíčka Jojo vysoce hodnotím obraz toho malého kluka vymytého propagandou, které se nemůže bránit. Má samozřejmě pochybnosti čím dál větší, které vyvrcholí tím, že mu zabijí matku a on pochopí, že to všechno bylo špatně. Tímto si prošla spousta mladých, ale i starších Němců. A zvěrstva se páchala i na straně vítězů – pogromy na Židy byly i na Slovensku nebo v Polsku, nemluvě o tom, že na Ukrajině, v Bělorusku i Rusku byly dobrovolnické jednotky, které zasahovaly proti Židům z vlastní iniciativy. V tom ani Němci nemuseli mít prsty. Zkrátka, nic v historii není černobílé a dokáže to odhalit hlubší ponor historika. Správné pochopení historie je pro budoucnost strašně důležité.

Proč s katedrou historie spolupracujete?

Dvakrát až třikrát do roka se s Kateřinou Portmann domluvíme na přednášce. Do jisté míry je to nostalgie, protože jsem na TUL chodil šest let do školy. Také se snažím studentům vysvětlit, jak použít to, co se učí. K čemu je historie dobrá, čeho se musí vyvarovat a jakým způsobem jsou studenti schopni objevit něco nového v místě, kde už bádalo několik jiných historiků. Že musejí myslet jinak. Zapotřebí je si spojovat věci, chápat souvislosti a ne se biflovat data. To je k ničemu.

Mgr. Pavel Kmoch

(*1968)

Absolvoval Fakultu přírodovědně-humanitní a pedagogickou Technické univerzity v Liberci, obory kulturní historie a muzeologie a historie. Zabývá se vojenskou historií, uniformologií, česko-

německými vztahy, historií německé okupace, československé kolaborace a retribuce a historií totalitních režimů v Československu. Autor monografie Provinění proti národní cti, knih Operace Anthropoid: Epilog a Konec pánů Benešovska, řady studií v odborných sbornících a článků popularizačních periodikách, spoluautor několika výstav. Pracuje také jako historický a vojenský poradce při natáčení filmů, námátkou Anthropoid, oscarového Králíčka Jojo, Catcher was a spy, The Aftermath, nebo seriálů 1864, Shadowplay či World on fire.

<https://tuni.tul.cz/a/absolvent-tul-se-podilel-na-nataceni-oscaroveho-filmu-144153.html>